

*Мігай Наталія Борисівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки, обліку і підприємництва;
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова*

СТАТИСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах функціонування ринкової економіки, поглиблення глобалізації, посилення конкуренції, діджиталізації бізнес-процесів, а також ускладнення та ризикованості середовища через військові дії країни-агресора виникає багато викликів в управлінні економікою. Більше того, традиційні підходи, які використовувалися в минулому для їх вирішення, що покладалися переважно на досвід та навички менеджерів, виявляються неефективними. Сьогодні для успішного вирішення поточних проблем необхідне комплексне дослідження, що базується на аналізі наявної інформації. Іншими словами, ефективні управлінські рішення потребують надійного аналітичного підґрунтя, яке може забезпечити статистична інформація.

Комплексна економічна статистика – це сукупність економічних і статистичних даних, які надають узгоджену і збалансовану картину економічної діяльності для цілей політики, торгівлі та інших аналітичних цілей. Інтеграція економічної статистики з використанням спільних концепцій, визначень, методів оцінки та джерел даних з метою гармонізації статистики. У сучасному глобальному середовищі користувачі статистичних послуг вимагають все більше і більше якісної статистики, а статистичні органи відіграють активну роль у задоволенні зростаючих потреб користувачів у всеосяжних економічних даних. Використання статистичних методів дозволяє перевести обґрунтування управлінських рішень у площину точного кількісного відображення з урахуванням якісного змісту явищ і процесів, спираючись на реальне інформаційне забезпечення необхідних для управління розрахунків [1, с.181].

Статистика надає інформацію, яка допомагає вирішувати проблеми відстеження динаміки багатьох важливих показників. Жоден економічний суб'єкт не може існувати без обміну інформацією, оскільки сам процес прийняття рішень не може відбуватися в інформаційному вакуумі, а без необхідної інформації важко приймати ефективні управлінські рішення [2, с.154].

Результати статистичних спостережень забезпечують достовірність висновків управлінців, дають об'єктивну основу для їхніх рішень і слугують підґрунтям для правильних наступних дій. Статистичні дослідження мають на меті кількісну оцінку характеристик економічних явищ. Вони допомагають виявити економічні закономірності, що впливають на розвиток виробництва, на основі аналізу ефективної діяльності всіх учасників процесу. Вони також дають

змогу виявити розбіжності та прогалини, визначити шляхи подолання проблем і розробити відповідні рекомендації.

Сьогодні актуальною є Програма розвитку офіційної статистики до 2028 р., розроблена відповідно до вимог статті 22 Закону України «Про офіційну статистику» [5]. Програма визначає стратегічні напрями та орієнтовані на перспективу цілі офіційної статистики, які мають забезпечити постійне підвищення якості статистичної інформації, описує очікувані результати її реалізації, а також спрямована, зокрема, на забезпечення стабільності функціонування національної економіки в умовах воєнного стану та її подальшого зростання і післявоєнної відбудови на новітній організаційно-технологічній основі та у співпраці з міжнародними партнерами. Це є довгострокова програма з часу становлення незалежності України.

З огляду на те, що у 2022 році Україна набула статусу країни-кандидата на вступ до ЄС, особлива увага при виконанні Програми приділяється гармонізації національної статистичної системи з міжнародними та європейськими правилами і стандартами, гармонізації діяльності виробників офіційної статистики з основними принципами офіційної статистики та Європейським статистичним кодексом, посиленню координуючої ролі Державної служби статистика України в національній статистичній системі для забезпечення єдиної термінології, класифікацій та методів, що відповідають принципам міжнародної статистичної практики [4].

Методологічні засади статистичного аналізу взаємозв'язку економічних явищ і процесів, у тому числі економічного зростання та матеріального добробуту, формуються на основі існуючої статистичної методології та відповідної системи показників. На сьогодні статистичний аналіз взаємозв'язків між економічними явищами та процесами вимагає застосування найкращих практик, зокрема сучасної, науково обґрунтованої методології та системи статистичних показників. Тому важливо дослідити потенціал статистичних методів для покращення дослідження взаємозв'язків між економічними явищами та процесами.

В залежності від мети дослідження економічних явищ і процесів, характеру вихідних даних, особливостей формування висновків для прийняття управлінських рішень використовують наступні математичні і статистичні методи:

- дисперсійний аналіз – сформована група поділяється на підгрупи (категоризація) таким чином, щоб показники в кожній підгрупі були схожими за розміром, але суттєво відрізнялися між групами;
- кореляційно-регресійний аналіз – визначається тип залежності та статистична однорідність сукупності, а також кількісно оцінюються характеристики. Збирається достатня кількість інформації про явища, що підлягають аналізу, відповідно до характеристик результату та факторів. При цьому жодна зі змінних не повинна бути функціонально залежною від іншої (або її групи);

- групування – аналізуються фактори, визначається основний напрямок досліджуваного явища, здійснюється виокремлення із складної сукупності груп одиниць, які відносяться до різних типів;
- середніх величин – проводиться для однорідних явищ і вимагає правильного відбору одиниць сукупності, що використовуються для розрахунку середнього значення ознаки, з урахуванням всього спектру явищ;
- індексний – порівняння показників у часі здійснюється на певній основі. При цьому базовий період використовується як точка відліку. Після цього відносні зміни індикаторів показників у часі (динамічний індекс) або у просторі (регіональний індекс).

Вибір статистичних методів для аналізу економічних явищ повинен враховувати їхній взаємозв'язок і взаємозалежність. Кожне явище є результатом багатьох причин і є причиною інших явищ і процесів. Тому до статистичного вивчення взаємозв'язків між економічними явищами та процесами слід підходити комплексно, намагаючись класифікувати численні методи, які дозволяють їх кількісно оцінити.

Проте, застосування статистичних методів у сучасному економічному середовищі пов'язане з унікальним набором викликів, які необхідно ретельно долати, щоб забезпечити достовірність і надійність аналізу. Адже, окрім непоправних втрат для України та кожного її економічного суб'єкта, війна також завдала значної шкоди системі державного управління в цілому та органам офіційної статистики зокрема, які призупинили збір більшості первинних статистичних даних і публікацію відповідної зведеної статистичної інформації.

З одного боку, така ситуація ускладнює можливість прийняття управлінських рішень державними органами влади, формування макроекономічних прогнозів навіть на короткострокову перспективу, а з іншого – відсутність своєчасно оприлюдненої статистичної інформації – це можливість розробити оборонні стратегії таємно від ворога [3].

Отже, статистика функціонує як у мирний, так і у воєнний час, але воєнний час суттєво впливає на умови реалізації її завдань. Статистика відіграє вирішальну роль практично в кожному аспекті сучасного функціонування держави. На сьогодні офіційна статистика України практично позбавлена всіх основних джерел статистичної інформації, а саме: первинних даних, отриманих за допомогою статистичних спостережень та обстежень (від суб'єктів господарювання, фізичних осіб, домогосподарств, державних структур, об'єктів бюджетної сфери тощо), вторинних даних з адміністративних джерел та спеціалізованих державних установ. Відтак, обсяг і структура даних, що представлені сьогодні на офіційному сайті Державної служби статистики України недостатні для повноцінного інформаційного забезпечення економічних досліджень та прийняття ефективних управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Грицун В. Статистичне забезпечення управління економікою. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. № 3. С. 180- 185.
2. Обиденнова Т.С., Гусаров О.О., Антипцева О.Ю. Методи прийняття управлінських рішень в умовах розроблення, впровадження та функціонування системи менеджменту інформаційної безпеки. *Економіка та управління підприємствами*. 2019. Вип. 2(70). С. 153-157
3. Паращій О. Економічна статистика в умовах війни скотилася у докомп'ютерну еру. *Forbes Ukraine*. URL: <https://forbes.ua/money/dokompyuterna-era-danikh-yak-pratsyue-ekonomichna-statistika-pid-chas-viyni-poyasnyue-ekonomist-oleksandr-parashchiy-10042023-12941>
4. Про затвердження Програми розвитку офіційної статистики до 2028 року: Постанова Кабінету міністрів України від 15.09.2023 №989 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/kp230989?an=1>
5. Про офіційну статистику: Закон України від 16.08.2022 №2524-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2524-20#Text>